

Evropská cesta peněz a ekonomiky

Za **moderní uspořádání peněz a podnikání** jako první krok ke globální solidaritě

*Připravme a uskutečněme
Evropskou občanskou iniciativu*

- ekonomika založená na potřebách a sloužící obecnému blahu
- svobodné podniky spojené v asociacích
- spravedlivý příjem, sociální zabezpečení a soudržnost
- tvorba kapitálu prostřednictvím vzdělávání zaměřeného na rozvoj schopností
- financování veřejnoprávním peněžním a bankovním systémem sloužícím potřebám společnosti
- ekonomika založená na demokracii
- jako alternativa k soukromému kapitalismu a státnímu dirigismu

- 2015-17 rozvoj projektu a vytvoření široké evropské aliance,
- 2018 sběr jednoho milionu podpisů pod evropskou občanskou iniciativu (EOI),
- osvěta „Nové cesty peněz a ekonomiky“.

1. Ekonomika jako globální organismus

V dnešní době je moderní globální ekonomika založená především na dělbě práce a lidské inovativnosti a má charakter komunikačně propojeného jednotného celku. Ekonomika představuje komplexní síť navzájem souvisejících procesů a jejím úkolem je vytvářet hmotné i nehmotné statky nezbytné pro uspokojování potřeb lidstva. Fenomén „ekonomika“ se tady představuje jako činnost, která zahrnuje celou planetu a do níž jsme všichni zapojeni tím, že své schopnosti vkládáme do „práce pro druhé“.

Taková ekonomika není nějakým ideálem budoucnosti. Je to současná realita. Avšak realita, do níž rušivě zasahují faktory, které jsou v rozporu s celostní povahou ekonomiky; tyto faktory mají řadu lidsky nedůstojných a na přírodu ničivě doléhajících dopadů.

Patogenní podstata těchto faktorů v organismu globální ekonomiky spočívá v nezdravých vztazích mezi jednotlivými podniky a koncerny, které namísto vzájemné spolupráce brání a prosazují své vlastní „soukromé“ zájmy v konkurenčním boji a honbě za „ziskem“, který je považován za „hnací sílu“ podnikání. Ve skutečnosti je zisk „pískem v soukolí“. Druhým z těchto faktorů je přežití pojetí „námezdní práce“, v němž není bráno v potaz, že se dnes všichni společně podílejí na tvorbě celkového toku hodnot. V moderní ekonomice, která už dávno není ekonomikou samozásobitelskou, je „příjem“ jediným prostředkem, díky němuž se může jednatlivec odpovědně zapojit do ekonomické činnosti. Z tohoto pohledu je příjem *právem* jednatlivce nárokovat si pro sebe část z celkových spotřebních hodnot; příjem není „mzda“ ve smyslu *směnné hodnoty* pracovní síly na trhu práce.

Za budoucí cíl lidstva můžeme považovat postupné překonání neúnosného egoismu vyplývajícího z námezdního vztahu (jako boje protichůdných zájmů zaměstnavatelů a zaměstnanců). Tento egoismus je navíc poháněn v současnosti převládajícím pojetím „vlastnictví“ a principem „zisku jako ekonomického cíle“. Budoucím cílem je tedy žít společně na Zemi v míru a solidaritě s našimi rozdílnými schopnostmi, a přitom jako rovný mezi rovnými. Patřičné základy k tomu můžeme již nyní nalézat ve společné práci jednoho pro druhého (dělba práce) tak, jak ji vytvořila moderní globální ekonomika. *Nyní nám nezbyvá, než si začít uvědomovat a překonávat rušivé a patogenní faktory ekonomiky.*

Zvláště markantním z těchto patogenních faktorů jsou *peníze*. V absurdním „finančním průmyslu“ si peníze vytvořily samostatnou existenci a odpojily se od reálné ekonomické činnosti, přestože ji nadále významně určují. Místo aby peníze ekonomické činnosti sloužily, mají na ni negativní dopad. A právě v této věci se můžeme pokusit o zahájení ozdravného procesu ekonomiky. *Je třeba nově utvořit peněžní a bankovní systém, který bude sloužit kooperativní ekonomice orientované na obecné blaho.*

2. Svobodné podnikání vycházející z odpovědnosti lidstva

Společně s pochopením celostní povahy ekonomiky je nezbytné si uvědomit ještě další věc: základní kvalitu svobody náležející člověku. Centrální plánování a regulace ekonomiky, jak fungovaly za „reálného socialismu“, této svobodné podstatě člověka odporují. Ani tehdy, vsadíme-li na kapitalismus s jeho principy soukromého vlastnictví a zisku, nedospějeme k individuální odpovědnosti a sebeurčení; „svoboda“ zde znamená pouze rozšiřování vlivu a bohatství kapitálově silných a mocných „ve volné hře tržních sil“.

V protikladu k tomuto systému stojí zde popisovaný obraz *budoucího „svobodného podnikání“*, které plní své úkoly, aniž by bylo řízeno státem či ovládáno výhradně soukromými zájmy. Svobodné podniky jsou *ekonomickými iniciativami*, které se zavazují sloužit *obecnému blahu* a na základě vlastní odpovědnosti se chtějí spojit s ostatními a spolupracovat na uspokojování potřeb společnosti. Zároveň se starají o zajištění dostatečného příjmu pro všechny zaměstnance, aby mohli žít důstojným životem a odpovědně konat svou práci (na základě pochopení toho, co je věcně zapotřebí).

Organizační princip *asociací* umožní svobodným podnikům vzájemné spojování a díky kooperaci a shodě (mezi sebou a se spotřebiteli) lepší naplňování úkolů ekonomiky. V souladu s celostní povahou ekonomiky je zde princip zisku nahrazen myšlenkou vyrovnávání přebytků a nedostatků.

Aby byl takový systém možný, měly by mít podniky sdružené do asociací možnost seskupovat se kolem nově definovaných *bankovních institucí* (rovněž vzájemně propojených). Tyto banky budou organizovat finanční potřebu asociací na základě *nové peněžní funkce evropského bankovního systému*. Základním požadavkem projektu, který zde předkládáme, je umožnit tento nový druh bankovníctví a financování, a to na půdě demokracie, prostřednictvím zakotvení v evropském právu.

3. Idea komplementárního hospodářského práva

Tato vize moderního bankovního a podnikatelského systému musí mít oporu v *nových zákonech pro bankovníctví a ekonomiku*. Jedná se o legislativní změny, které by vytvářely prostor pro novou asociativní ekonomiku. Obsáhneme-li ve svém myšlení současnou sociální realitu, jsme už dnes schopni rozpoznat, že průmyslová, digitální a stejně tak komunikační revoluce dávno vedla ke vzniku popsaného globálního ekonomického organismu. V legislativní oblasti navzdory tomu nadále převažuje chápání ekonomiky z hlediska „soukromého kapitálu“, které působí dysfunkčně.

Soukromý aspekt je plně oprávněn v případě domácností s jejich potřebami, tzn. ve „*spotřební sféře*“ ekonomiky. Oproti tomu vše, co v obecném smyslu patří do oblasti výroby, získalo výše zmíněný charakter celostního, propojeného systému. Tato oblast se vydělila z dříve poměrně jednotného hospodářského života tvořeného převážně soukromými domácnostmi, a v rámci ekonomiky tak vznikla samostatná „*výrobní sféra*“. Podniky od určité velikosti a produkce nemohou nadále zdravě fungovat jako soukromé jednotky s vlastními individuálními zájmy, ale musí být schopny přizpůsobit se realitě moderní doby prostřednictvím možností asociativní organizace výrobní sféry.

K tomu je třeba vytvořit nový legislativní rámec. Naším záměrem zde není nahradit současné zákony novými, ale *komplementárně* doplnit určité zákony stávajícího hospodářského práva, což by umožnilo jít novou cestou vedle té staré. Nic nemá být přikazováno. Nicméně stejně tak by již žádnému podniku nemělo nic bránit v tom, aby zvolil vlastní způsob, jak bude pracovat v rámci nové reality globální výrobní sféry, a tím budovat most směrem k asociativní ekonomice.

K tomu je potřeba doplnit či inovovat zákony na mnoha legislativních úrovních. Tyto změny musíme zavádět pozvolna. Návrh evropské občanské iniciativy představuje jeden z prvních, přípravných kroků (viz další strana).

Za evropskou cestu peněz a ekonomiky jako kulturní obohacení pro 21. století

Tato iniciativa vás – na základě níže uvedených myšlenek – zve ke spolupráci na obnově evropské kultury a k uskutečnění prvních konkrétních politických kroků, a to kvůli:

- ◆ utrpení, které nutí stále více lidí ve světě riskovat životy v naději na dosažení domnělého „bezpečného přístavu Evropy“;
- ◆ rozevírajícím se nůžkám mezi bohatými a chudými nejen v rámci našeho kontinentu, ale i mezi jednotlivými lidmi a celými společnostmi;
- ◆ přírodě, která je čím dál více vykořisťována a která by měla být základem pro naše životy, nikoli „zlatým dolem“ pro uspokojování egoistických zájmů;
- ◆ narůstajícím nedostatkům v přiměřeném zabezpečení seniorů a nemocných osob;
- ◆ nedostatečným vyhlídkám mladých lidí na rozvoj jejich schopností nad rámec vlastního prospěchu, směřující k blahobytu světa jako celku;
- ◆ trvalé absenci rozhodného závazku k vyřešení konfliktů bez uchýlování se k násilí, k hledání mírových cest společného soužití místo vedení válek.

Toto vše a ještě mnohem více je způsobeno poměry současné globální ekonomiky, jejíž principy nebyly – z hlediska hospodářského organismu jako celku – schopny přinést blahobyt a spravedlnost pro všechny.

Peníze samy o sobě nemají hodnotu!

To, co v hospodářství představuje hodnotu, jsou naše schopnosti, uplatněné v naší práci pro druhé, a produkty, které vytváříme svou prací k uspokojení našich potřeb. To samozřejmě zahrnuje také všechny služby, výchovu a vzdělávání dětí a mládeže, péči o slabé a nemocné, stejně jako umění a kulturu nebo péči o přírodu v udržitelném vztahu s naší planetou.

Proto vyzýváme k tomu, aby byla vytvořena možnost alternativní cesty v podobě asociativní ekonomiky jako doplňku ke stávajícímu systému. Cesty, po níž se může vydat každý, kdo si to na základě svobodného uvědomění bude přát!

- ◆ Evropská centrální banka a centrální banky členských států by měly umožnit veřejnoprávní funkci peněz, která dovolí vytváření asociativního, svobodného způsobu podnikání.
- ◆ Podniky mají mít možnost se sdružovat do asociací, a to za určitých podmínek: orientace na veřejné blaho, zřeknutí se zisku ve prospěch asociativního vyrovnávání přebytků a nedostatků, odbourání soukromého vlastnictví výrobních prostředků a směřování k rozvoji komunitně orientované výrobní sféry.
- ◆ Na základě nového finančního systému ukotveného v právu Evropské unie budou moci asociace zakládat nové banky přímo napojené na evropský systém centrálních bank.
- ◆ Těmto novým bankám bude umožněno svobodně vytvářet peníze a poskytovat je jako úvěry, pokud tyto úvěry budou kryty reálnými ekonomickými výkony v rámci podniků sdružených v asociaci.
- ◆ Takto vytvořený alternativní peněžní oběh umožní vedle uspokojování příjmových potřeb zaměstnanců i zajištění prostředků pro investice a subvence v rámci vzájemně propojených asociací.

Tento projekt se obrací na všechny do budoucna orientované lidi z oblasti ekonomiky, politiky, kultury a vědy. Zveme vás ke spolupráci na vytváření této nové perspektivy.

Cílem je změnit smluvní základy Evropské unie a právní rámce členských států takovým způsobem, aby umožňovaly nové pojetí peněz a ekonomiky. Tyto návrhy mají být chápány jako doplněk k současným poměrům.

Tato změna je politickým požadavkem. K dosažení úspěchu bude třeba co největšího počtu „prohlášení o podpoře“ občanů členských států Evropské unie.

Jak budou různé aspekty návrhu rozpracovány a jak konkrétně bude třeba změnit zákony a smlouvy, bude vyplývat z kreativity a představivosti kompetentních lidí. Je čas mobilizovat a dát dohromady všechny síly nezbytné k dosažení uvedených cílů. V tomto smyslu vás zveme ke spolupráci na „vynalézání budoucnosti“ (Ivan Illich: Celebration of Awareness, 1971 – „Oslava uvědomění“).

Aby bylo každému umožněno sdílet tyto hodnoty a podílet se na jejich vytváření, musí nový finanční a podnikatelský systém poskytovat spravedlivý příjem, který umožní každému zúčastněnému žít důstojný život.

Podnikům musí toto nové pojetí umožňovat působení mimo hranice kapitalistické logiky zisku.

Základní prvky konceptu asociativního podnikání a jemu sloužícího peněžního a bankovního systému

- 1.** Podle projektu, který zde prezentujeme, je základem veškeré ekonomické činnosti „svobodné podnikání“. Jelikož zde nerozlišujeme neziskové organizace a podniky vytvářející zisk, nýbrž skutečnou podstatu ekonomiky jako celku chápeme ve smyslu její orientace na naplňování potřeb a zajišťování blahobytu pro všechny, může koncept „svobodného podnikání“ zahrnovat kromě obvyklých podniků v oblasti výroby a podniků v oblasti obchodu a služeb také instituce, které se věnují kultuře, vzdělávání a vědě, a stejně tak školy, nemocnice a organizace poskytující sociální služby.
- 2.** „Svobodným podnikáním“ máme na mysli takové ekonomické aktivity, při nichž se lidé s různými schopnostmi spojí za určitým „podnikatelským“ cílem. Jelikož každý jednotlivý podnik sleduje vlastní ekonomické podněty a cíle, je samostatnou *jednotkou*. Jako takový je ale – v rámci integrálního systému globální produkce – *součástí celku*. To znamená, že jednotlivé podniky musí mít možnost vzájemně komunikovat a propojovat se do asociací. Tyto asociace, činící ekonomická rozhodnutí jako suverénní organizace, tvoří základ nového systému podnikání, v němž bude možné spravovat výrobní základnu (pozemky, výrobní prostředky atd.) společně a dosahovat peněžního vyrovnávání.
- 3.** Díky asociacím může být překonáno takové chápání (ať už soukromého či státního) vlastnictví výrobních prostředků, které je v rozporu s celostní povahou globální ekonomiky, a může být vytvořen pojem „podnikatelského dispozičního práva“. Koncept „vlastnictví“ je spojen s nárokem na zisk a s námezdním vztahem mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Naopak „dispoziční právo“ zaručuje správu ekonomických aktivit a zmocňuje k nakládání s výrobními prostředky, které se tvoří ze zdrojů celé asociativní ekonomiky a mají k nim přístup lidé, mající patřičné schopnosti k tomu, aby je dokázali využít.
- 4.** Pro zavedení nového konceptu je nezbytná „neutralizace“ stávajícího vlastnictví, což ovšem neznamená ani zestátnění ani vyvlastnění v obvyklém smyslu. Jde o změnu právního institutu – změnu vyplývající z nového chápání, které nevězí v navyklém rozlišování na soukromé, anebo státní. Podniky, které by chtěly vytvořit asociaci nebo se k již existující připojit, by si svůj přístup k výrobním prostředkům zachovaly. Avšak změnil by se okruh práv a povinností, a výrobní prostředky by nebyly soukromým vlastnictvím. V úvahu musí být vzata jistá pravidla pro přechodné období, kompenzace nároku na příjem vyplývajícího z dřívějších vlastnických vztahů, komplikace při mezinárodním propojení podniků atd., aby se novou, komplementární cestou ekonomiky mohl vydat co největší počet ekonomických aktérů.

Jsme přesvědčeni, že zisk stojí v popředí často jen v důsledku tlaku ekonomického systému. Skutečná hybná síla spočívá v inovativnosti a produktivitě samotné podnikatelské činnosti a v možnosti uplatňovat tuto hybnou sílu ve službách druhým.

Ekonomická činnost vyhledává ze své podstaty spolupráci a výměnu. Princip konkurence by měl být omezen výlučně na „soutěž myšlenek“.

5. Zavádění asociací by s sebou mělo přinést i právo zakládat bankovní instituce přímo vázané na Evropskou centrální banku (respektive Evropský systém centrálních bank), které by zavedly funkčně členěný systém oběhu peněz. Tím by také plnily novou, decentralizovanou a demokratickou funkci peněz, ukotvenou ve veřejném právu. Tyto bankovní instituce a na ně napojené asociace by pak měly také další možnosti vzájemné spolupráce.
6. Prvním úkolem takových bank je poskytovat podnikům spojeným v asociacích nutný výrobní kapitál ve formě úvěru, aby mohly vykonávat smlouvené úkoly a umožňovat spolupráci lidí majících nezbytné schopnosti. Bankovní instituce jsou tedy zodpovědné za poskytování úvěrů, což odpovídá tvorbě peněz. Jejich splacení leží v budoucnosti, tj. ve vytvoření hodnot, jejichž vznik bude těmito půjčkami umožněn. Je nutné zaručit včasné a úplné splacení poskytnutých peněz (zpětný tok z příjmů podniků).
7. Peníze se přes podniky dostávají k zaměstnancům (včetně managementu) jako příjem (spotřební kapitál), a to buď jako plný příjem nebo jako doplněk k základnímu příjmu. Slouží jim pak k zaplacení za zboží a služby, a tím se peníze dostávají zpět do podniků, které je mohou použít ke splacení svých úvěrů.
8. Pro celý ekonomický organismus je důležité jen to, aby se veškeré vydané peníze opět vracely do banky. Zpětný tok peněz umožňuje díky příslušným dohodám v asociacích uskutečňování investic a plnění obecně prospěšných služeb: poskytování nových výrobních prostředků a subvencování smysluplných, společensky nezbytných úkolů, které však nemohou a nemají dosáhnout „tržní ceny“.
9. Kreativní nakládání s vracejícími se penězi (které již splnily svou funkci v peněžním oběhu jako spotřební kapitál a nebyly znovu investovány jako výrobní kapitál) pak musí zajišťovat příslušný bankovní orgán asociace komunikativním propojením všech účastníků při vyrovnávání přebývajících a nedostávajících se financí (přebytků a nedostatků). Zde se také otevírá nová dimenze v otázce tvorby cen.
10. Úlohy týkající se zajišťování obecného blaha, které jsme zmínili výše, se vztahují k oblasti, kterou doposud řídil stát. Zajišťováním veřejných zájmů je stát protiváhou soukromých zájmů. Ekonomika zavázaná obecnému blahu a neorientovaná na zisk nemůže činit rozdíl mezi státními a soukromými ekonomickými úkoly. Stát může mít na takovou ekonomiku konkrétní požadavky, například zajistit volný přístup ke vzdělávání (včetně vysokoškolského), dostatečnou infrastrukturu v oblasti zásobování energií apod. V souladu s přebíráním úkolů (které doposud přináležely státu) vznikajícími asociacemi bude třeba postupně upravovat daňový systém.

Nevoláme zde po vnější revoluci, při níž by byli mocní svrženi a bohatí vyvlastněni. Žádáme jen, aby ti, kteří uskutečnili revoluci ve svém vědomí, mohli jít novými cestami!

Jak rychle dosáhneme globálně solidárního světa, to se ukáže

- začněme v Evropě!

Pohled do budoucna – evropská občanská iniciativa

Prvním krokem v tomto projektu bude evropská občanská iniciativa (EOI) podle článku 11.4 Lisabonské smlouvy. To umožní představit nový peněžní a podnikatelský systém široké veřejnosti, aby – jakmile se k tomu naskytne příležitost – byl šířeji zúročen při tvorbě Ústavy Evropské unie.

EOI musí být připravena s předstihem, aby mohl být zahájen sběr podpisů („prohlášení o podpoře“) zhruba rok před volbami do Evropského parlamentu v roce 2019. Přípravná fáze má za úkol šířit myšlenku, jak by mohl a měl fungovat finanční oběh, který respektuje přirozenou povahu věci. Dalším úkolem je oslovit lidi, kteří pomohou vést kampaň. Tato fáze je stejně důležitá jako druhá, v níž bude kladen důraz na získání podpory dostatečného počtu lidí napříč zeměmi EU.

EOI je adresována Evropské komisi, která je v případě úspěchu iniciativy povinna se návrhem zabývat. Úspěch v případě EOI znamená získání jednoho milionu platných prohlášení o podpoře ve čtvrtině všech členských států Evropské unie. EOI je omezena v tom, čeho se může návrh týkat. Musí se věnovat tématu, které je podle Smlouvy o EU a Smlouvy o fungování EU v kompetenci Evropské komise (viz informace v českém znění na <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/basic-facts>). Proto se ve svém návrhu zaměřujeme na doplnění statutu Evropské centrální banky, který je zakotven v právu Evropské unie.

Návrh

Požadujeme doplnění článku 18.1 statutu Evropské centrální banky o následující, červeně označený odstavec:

[...] 18.1 Pro dosažení cílů ESCB a uskutečnění jeho úkolů mohou ECB a národní centrální banky

– obchodovat na finančních trzích s pohledávkami a obchodovatelnými cennými papíry znějícími na euro nebo na jiné měny a s drahými kovy formou promptních nebo termínovaných nákupů a prodejů, formou dohod o zpětném odkupu nebo formou výpůjček či půjček,

– provádět úvěrové operace s úvěrovými institucemi a s ostatními účastníky trhu s tím, že úvěry jsou dostatečně zajištěny.

– provádět bezúplatné a bezúročné úvěrové operace s úvěrovými institucemi a jinými účastníky trhu, kteří poskytují služby obecného hospodářského zájmu a trvale se zřikají zisků nebo je v plné výši odvádějí do veřejného sektoru a příjmy svých zaměstnanců podřizují příslušným veřejně právním ustanovením daného členského státu. Pro úvěry musí být složeny dostatečné záruky.

Návrh zákona je zaměřen na svobodné financování ekonomiky sloužící obecnému blahu. Banky, podniky a jejich spojení (= účastníci trhu) mají mít možnost získávat bezúročné úvěry, jestliže ve službě obecnému blahu (= služby obecného hospodářského zájmu) splní uvedené podmínky. S ohledem na přípustnost pro evropskou občanskou iniciativu tento návrh prozkoumali prof. Dr. Walter Obwexer a Ass.-prof. Dr. Julia Villottiová z Ústavu pro evropské a mezinárodní právo při univerzitě v Innsbrucku (www.europe2019.net/ebi-vorschlag).